

Oponentský posudek na disertační práci

Mgr. et Mgr. Veroniky Svoboda: „Vznik Ústavy České republiky“. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Praha, 18. května 2018, 231 s.

Obdržel jsem spolu se jmenováním oponentem disertační práci **Mgr. et Mgr. Veroniky Svoboda: „Vznik Ústavy České republiky“**. Tomu odpovídají kritéria jejího hodnocení, která zaměřuji na formální a obsahovou stránku, přičemž důraz kladu na splnění požadavků, které jsou na práce tohoto druhu kladeny, počínaje:

- formou, kterou je práce zpracována,
- výběrem a složitostí zvolené problematiky,
- schopností pracovat s literaturou, judikaturou a s právními předpisy na pozadí praxe zvolené problematiky,
- prokázáním odpovídajících znalostí ústavního práva a oborů souvisejících se zvolenou problematikou disertační práce a schopností jejich aplikace v rámci zvoleného tématu,
- schopností samostatně formulovat hypotézy, analyzovat skutkový stav, vyvozovat z něj závěry v podobě vědeckých poznatků a návrhů *de lege ferenda*, a konečně
- způsobilostí publikovat získané poznatky v odborném tisku.

Oponovaná práce má 221 stran hodnoceného textu. Skládá se z poděkování (tentokrát však velmi podstatného pro hodnocení obsahu práce), úvodu, devíti kapitol, které jsou dále vnitřně bohatě členěny, stručného závěru (spíše shrnutí), resumé, seznamu literatury a dalších pramenů (opět velmi podstatné pro zaměření práce), abstraktu a tří klíčových slov (ve kterých ale chybí to podstatné k vystižení tématu práce, ale rád bych viděl autora tohoto požadavku, jak se s ním vyrovnal).

Po formální stránce oponovaná práce odpovídá požadavkům kladeným na práce tohoto druhu. Doktorandka prokazuje způsobilost ke zpracování odborného textu, dovede pracovat s domácí a zahraniční literaturou. Využití rozhovorů či anket s přímými aktéry podílejícími se na vzniku Ústavy České republiky v roce 1992 je srozumitelné a přehledné, prameny a další zdroje jsou přesně citovány, popř. zadokumentovány. Drobné formulační nepřesnosti nejsou na závadu (např. „zkoumaný subjekt“, „vznik Ústavy“, „procesní stránka vzniku“, „obsahová stránka vzniku“, „inspirační vzor“, „otázky po čem“, interpretují se právní předpisy, ne instituty, ty jsou stejně jako právní normy výsledkem výkladu).

Název práce mohl být přesnější a výstižnější (obsah postihuje širší problematiku než jen samotný „vznik“). Již sám, byť běžně používaný, pojem „vznik“ patří spíše do přírodních exaktních věd (o vzniku ústavy by bylo snad možné hovořit v systému nepsané ústavy). Ovšem určitá živelnost přípravy Ústavy České republiky snad takovou licenci dovoluje. Nebyl zde speciálně ustavený ústavodárný sbor a jeho pracovní komise se zastoupením politických směrů a odborníků (spíše jen v základních obrysech), nebyla vedena protokolace o jednáních (díky tomu je ale disertace tak přínosná), diskusích a výsledcích hlasování, jak je v zahraničí, ale jak bylo i u nás (díky návrhu Františka Weyra z roku 1919) předtím běžně.

Proto lze podle mého názoru tento způsob „vzniku“ charakterizovat výroky politiků „*kdybych to byl věděl, nepřipustil bych to*“, nikoli jako jinde „*kdybych měl tu moc, zabránil bych tomu, protože jsem to už tehdy říkal a věděl, že ...*“. Autorka to svou prací názorně dokládá, což lze považovat za její odborný přínos.

Téma práce hodnotím pro jeho náročnost při zpracování a významu pro teorii i praxi nejen ústavního práva jako odpovídající pro disertační práci. Jeho zvládnutí předpokládá jak znalosti z ústavního práva, tak i politologie (v tom je přednost práce a autorka zde prokazuje svou erudici), historie, politické sociologie a jejich metod. V podstatě mohla být předložena i v těchto oborech, protože se zabývá nejen tím, jak se Ústava České republiky připravovala (pro historiky), nýbrž i tím, proč v ní něco je (sociologie), jaký to má vliv (politologie) a jaký to má normativní význam (právo). Zde je práce přínosná již tím, že autorka v rámci výzkumného týmu *Milníky v činnosti Ústavního soudu ČR – okolnosti, kauzy, osobnosti* získala určitou představu postupu a způsobu získávání poznatků, kde nemalou roli hrály metody tzv. orální historie; musely, protože s ohledem na způsob přípravy Ústavy České republiky jsou často poslední a jedinou možností, jak takové poznatky získávat (viz s. 9 – roztržitost podkladů, řada již nežijících aktérů).

Méně to již platí pro **dvě další kapitoly**, které předestírají jen určitý teoretický arzenál, který však nemohl být dostatečně s ohledem na zaměření práce využit – alespoň ne na tomto místě její systematiky. Podle mého názoru by práce získala, kdyby toto teoretické pojednání následovalo až po empirickém rozboru. Teprve na jeho základě mohlo být vyhodnoceno, co a zda vůbec z hlediska teorie ústavy naše Ústava z roku 1992 pro ni přinesla v kladném i záporném směru. Tak je to samozřejmě v práci obsaženo, nikoli však na jednom místě.

Systematika práce proto mohla být z hlediska postupu výkladu (nikoli samotného obsahu práce) uspořádána vhodněji. Kromě již obecných poznatků o ústavě, které mohly být v jinak dosti stručném závěru obohaceny o zařazení naší Ústavy do jednotlivých pojmů a kategorií teorie ústavy. Tato připomínka platí rovněž pro pátou kapitolu o ústavním vývoji státu. Ta svým obsahem vymezuje historický rámec, ve kterém se příprava Ústavy České republiky pohybovala, takže měla být tomuto výkladu předržena. Kapitola o inspiračních vzorech spadá spíše do kapitoly o „obsahové stránce vzniku“ Ústavy České republiky (poněkud nepěkný pojem). To jsou spíš náměty pro případnou úpravu textu při publikaci, neboť **co by mělo v takové práci a na takové téma být, to tam čtenář najde.**

Autorka analyzuje proces přípravy a přijetí Ústavy České republiky v roce 1992 v tom směru, že identifikuje hlavní aktéry, historické okolnosti, postup při přípravě a přijetí ústavního textu a – což je zejména přínosné – zabývá se Ústavou České republiky nikoli jen jako celkem, nýbrž též jednotlivými ústavními instituty z hlediska dotváření jejich konečné podoby a popisuje, jak se k této konečné podobě během přípravných prací a ústavodárného procesu dospělo, popř. jak se navrhovaná právní úprava dále měnila. Tím se ovšem ve srovnání s jinými pokusy o zpracování tohoto tématu záběr práce nesmírně rozšiřuje, což se vždy neprojevuje příznivě na hloubce pojednání o daném institutu. To souvisí s tím, že autorka chce (za vynaložení obdivuhodné péle a úsilí) ukázat, jaký byl záměr autorů a

účastníků přípravných prací; to ale předpokládá, že tento záměr bude podroben kritickému pohledu z hlediska toho, jak se v praxi naplnil. To by ale vyžadovalo pojednání na úrovni kapitoly, nikoli na úrovni stručného sub – sub bodu desetinného členění. Čím lépe proto autorka proniká k poznání a popisu záměru, tím více se stává zřejmým to, že se již nemůže zabývat jeho dalšími „osudy“ podrobněji. Ovšem způsob, jakým rozšiřuje naše poznání o přípravě jednotlivých ustanovení Ústavy České republiky, si zaslouží vysoké ocenění.

Ocenit je třeba mimo vlastní téma obecnou část (byť takto označena není), kde autorka zejména v **kapitole první** pojednává jednak o metodologii zpracování látky a sběru dat (může být přínosné i pro další pokračovatele v podobných výzkumech), jednak popisuje praktický postup získávání poznatků, přičemž se opírá i o odborné práce z oblasti takových průzkumů. Výběr zpovídaných aktérů („subjektů“) je pochopitelně omezen jejich dosažitelností, pamětí a ochotou odpovídat. Stejně tak tento aspekt výzkumu ukazuje, s jakou rezervou je třeba brát různá prohlášení politiků o autorství různých dokumentů či předpisů.

Rovněž **další dvě obecné kapitoly** přispívají k metodologickému základu, ovšem daleko více by to vyniklo, kdyby jednotlivé přístupy (s. 21 n.) k ústavám a tvorbě, přijetí či změně (s. 31 n., autorka ale hovoří o vzniku a změně) byly směřovány k vlastnímu předmětu výzkumu – jak se tedy obecné poznatky (jde o obrovské množství prací a názorů) projevily u nás v letech 1989-1992, a zda se vůbec projevily. Zde se však teorie a praxe mohou rozcházet, takže např. přehled definic ústavy a jejich typologie se nijak dále v práci nezdůrazňuje, ani neprojevuje. Přitom např. otázka toho, zda a co má nová ústava upravit (tradiční pojetí bilance a programu či nyní populární obrat *anchoring and sailing* apod.) se přímo nabízela.

Takto zejména **třetí kapitola** zůstává ve velmi obecné rovině (s. 42-43) a konstatuje zase jen obecně známé poznatky z hlediska ústavní dynamiky. Nicméně i ty by autorku mohly vést k úvahám o tom, jakou roli (a zda vůbec) hrála ústavní teorie při rozhovorech se „zkoumanými“ subjekty. Zde je třeba rozlišovat mezi politiky a právníky, a v případě právníků mezi specialisty na ústavní právo a zahraničními experty. Ti poslední ovšem byli aktivní jen v letech 1990 a 1991 v době přípravy ústavy pro federativní stát. To konečně autorka rovněž zaznamenává (s. 89-90).

Částečně se tyto závěry objevují ve **čtvrté kapitole** pojednávající o „vzniku“ Ústavy České republiky, která je ovšem z hlediska teorie poněkud nevyvážená, neboť do jedné roviny staví otázku legitimacy ústavy a „subjektů“, které její text připravovaly. V ní již uplatňuje získané poznatky nejen teoretické, nýbrž i praktické, získané jednak rozhovory s aktéry tehdejšího dění, jednak zohledněním faktické situace (potřeba přijetí ústavy). Ti, kdo ústavy fakticky koncipují, stejně jako ti, kdo jim stojí za zády, ovšem neurčují legitimitu. Tu jí dodává až ten orgán, který ústavu schvaluje v roli ústavodárce, vzniklý ze svobodných a demokratických voleb postupem respektující požadavky procesní spravedlnosti. Této otázce se autorka věnuje teoreticky i na základě výpovědí aktérů a tuto část práce je již třeba vysoce ocenit, i když některé pasáže jako obecně sporný koncept tzv. zpětné legitimizace ústavy nebo lidu jako mimoústavního držitele moci (totéž, jako bychom tvrdili, že přirozená práva jsou

mimoústavním jevem, ačkoli je zakotvujeme a pozitivujeme v Listině základních práv a svobod nebo mezinárodních úmluvách) vyvolávají potřebu takové tvrzení dovysvětlit. Samotnou část 4.2 (až na denervující nadpis subkapitoly) hodnotím jako vynikající a dokládající přínos autorky k objasnění celé řady dosud obecně neznámých okolností organizace přípravy Ústavy České republiky. Když už ovšem autorka pojednávala o legitimitě, jistě stálo za zmínku zvážit způsob výběru členů vládní komise (syndrom nepřizvaných profesorů – s. 62), který se jistě projevil v inspiracích pro koncept připravovaného ústavního textu a jeho prvotních podobách (dosti problematických). Stejně tak představa dvou komisí (vládní a parlamentní) připravujících jeden text (oproti stavu do roku 1992) neměla zůstat bez kritického hodnocení. Jen pro úplnost uvádím, že návrh Zásad ústavy byl zřejmě zaslán i (některým?) soudcům Ústavního soudu ČSFR k vyjádření (zpracovával jsem k tomu připomínky koncem července 1992).

Kapitola pátá je poněkud nepřesně označena jako *Ústavní vývoj státu*. Ve skutečnosti se vztahuje její obsah hlavně k popisu způsobu přípravy ústavních dokumentů z roku 1920, 1948, 1960 a 1968. Tato část je jen povšechným pojednáním, kde jde hlavně o to, jak vznikala komise, která měla návrh připravit a jaké jsou o její činnosti záznamy. Zatímco, jak jsem již uvedl, o stenoprotokoly k přípravě ústav z let 1920 a 1948 se zasloužil F. Weyr, přípravné práce z let 1959 až 1969 je třeba kromě parlamentních archivů hledat především v archivu ÚV KSČ. Jen pro zajímavost a informaci pro autorku uvádím, že v komisi ÚV KSČ pro vypracování ústavy pracovali od září 1959 např. J. Bartuška, O. Šik, H. Balík, Z. Jičínský, P. Levit, J. Moural, P. Peška, J. Jíra, Z. Mlynář, J. Hanák, L. Novák, I. Bystřina, V. Knapp, všechno významní právníci z teorie a praxe tehdejšího režimu. O šokujícím způsobu přijetí Ústavy z roku 1960 se stačilo podívat na stenozáznam jednání tehdejšího Národního shromáždění. Rovněž tak k přípravě ústavního zákona o čs. federaci existuje množství dokumentů v archivu bývalého Národního shromáždění. Pro vlastní téma práce má ovšem význam zejména část kapitoly pojednávající o tzv. hvězdné hodině ústavních právníků (R. Dahrendorf), která nastala v 28 nástupnických státech bývalé socialistické soustavy. Tím padly pod stůl všechny materiály pro novou ústavní úpravu, kterou autorka stručně zmiňuje (s. 94). Postrádám náležité zhodnocení role přijetí úst. zákona č. 23/1991 Sb., uvozujícího Listinu základních práv a svobod. Tato skutečnost byla totiž v letech 1991 a 1992 jednou z největších komplikací při koncipování textu Ústavy České republiky. Autorka se tomu věnuje až u popisu důvodů pro vložení čl. 3 do textu Ústavy České republiky. Rovněž tak postrádám pojednání o dalších návrzích Ústavy, které v té době předkládaly jiné politické strany než vládnoucí koalice. Na s. 130 n. sice autorka stručně pojednává o návrzích Levého bloku, ČSSD a LSU-ČSS (obdoba oktroje), nicméně atmosféru doby by rovněž dokumentovaly i návrhy Občanského hnutí, HSD-SMS, Moravské národní strany, SPR-RSČ nebo Koruny české. Autorka sice existenci některých návrhů připomíná, nicméně je třeba uvést, že zejména v případě stran či hnutí zastoupených v ČNR měly i tyto upozaděné návrhy význam pro zaujímání stanovisek a postojů jejich poslanců.

Jak jsem již uvedl, **šestá kapitola**, pojednávající o „inspiračních vzorech“ (rozuměj – co bylo vzorem a co inspirací), svým obsahem by se spíše hodila do kapitoly osmé, protože

obsah Ústavy České republiky svým způsobem předznamenává. Tato část je opět přínosná tím, že názorně ukazuje prostředí, ve kterém přípravné práce probíhaly, a může se stát základem pro další bádání nad touto problematikou, tak jako tomu bylo v minulosti u historických ústav (srov. práce Maršana, Baxy nebo Kalouska). Jinak jde dnes již o významný podobor teorie ústavy s obrovskou literaturou. Je-li pak za hlavní východisko – na rozdíl od Listiny, kde to v takové míře neplatí, protože byla připravována v jiném prostředí a jinými osobami (ale i tam spolu s formou uvozovacího zákona inspiraci najdeme) – považována Ústavní listina, stálo za to přihlédnout i tomu, z jakých vzorů text Ústavní listiny z roku 1920 vycházel.

Konečně připomínám, že této otázce je věnována pozornost z pohledu pamětníků, nikoli ve formě podrobného rozboru jednotlivých ustanovení a jejich provázanosti. Patrný vliv Ústavní listiny je možno uvést na prvním místě již v souvislosti s jejím § 1 Ústavní listiny a čl. 2 odst. 1 Ústavy České republiky, byť tehdy zástupci národní demokracie Stránský a Weyr uvažovali o jeho vypuštění, protože se podle nich jednalo o prázdnou nebo neškodnou floskuli, což dnešní judikatura zcela vyvrací. Z dalších ustanovení je možnost alespoň příkladmo zmínit její § 8 a čl. 16 a čl. 18 odst. 1 Ústavy České republiky (postavení sněmoven, bikameralismus, volby do Poslanecké sněmovny), § 12 a čl. 20, § 18 a čl. 21 (zde je téměř doslova převzata úprava inkompatibility), ustanovení o imunitě a reprezentativním mandátu (to ale již z Pillersdorfovy ústavy ze dne 25. 4.1848), § 35 (volba funkcionářů sněmoven), § 36 (veřejnost schůzí rovněž bez změny), § 38 (pravidla společné schůze sněmoven), § 39 (účast členů vlády), § 40 citační právo, § 49 vyhlásování zákonů, § 75 (odpovědnost vlády Poslanecké sněmovně, vyslovení důvěry a nedůvěry). Trochu jinak, nicméně inspiračně zcela nepochybně v návaznosti na § 37 (ten hovořil ovšem o zvláštním ústavním zákoně, ve skutečnosti to byla ale jen forma obyčejného zákona), je jeho text téměř doslova převzat do čl. 40 Ústavy České republiky (stykový zákon). Autorka zde ovšem přehlíží (snad jen s. 164), že vliv inspiračního zdroje má často ještě větší význam v negativním smyslu (obdobně jako jev negativní implementace unijního práva dnes), tedy jako varování před určitou úpravou, která se neosvědčila. Rovněž takových příkladů bychom ve vztahu k Ústavní listině našli celou řadu (viz blíže Ročenka Ústavního soudu 2015, s. 108-116). Jinak tuto část oceňuji a dodávám, že s ohledem na kvas doby a složení komisí nelze tento aspekt příliš přeceňovat.

Do vlastní problematiky přípravy Ústavy České republiky nás zavádí **sedmá kapitola**, která je věnována detailnímu rozboru postupu přípravných prací (podle autorky „vzniku“). Zde práce a její úroveň začínají gradovat, třeba ocenit přehledné a důkladné zpracování vývoje přípravných prací i ústavodárného procesu v České národní radě a jejích orgánech, na rozdíl od předchozího povšechného pojednání v kapitole páté. Ke způsobu zpracování této kapitoly mám jen slova uznání. Mám-li přece jen něco vytknout, pak je to nedostatečná pozornost souběžně připravovaným ústavním zákonům a „organickým“ zákonům, které byly spolu s ústavním textem připravovány a které ovlivnily formulaci jednotlivých ustanovení Ústavy zejména pak hlavu osmou Ústavy (podrobně je o tom pojednáno v komentáři Ústavě Bahýřová, L. a kol. Linde 2010, s. 1470-1507). Třeba ocenit alespoň částečně kritické pojednání o legislativně zahanbujícím textu, který je označen s velkou nadsázkou jako

„důvodová zpráva“ a který prokazuje (na rozdíl od Ústavní listiny), jak na to zpracovatelé návrhu ve skutečnosti byli připraveni. Autorka jako omluvu, lze-li to tak brát, uvádí okolnosti, za kterých byla napsána (s. 126, 129). Osobně za v podstatě chybějící důvodovou zprávu považuji až „autorský“ komentář k Ústavě České republiky (C. H. Beck 1997), který už ovšem tuto vadu nemohl napravit.

Za největší přínos práce považuji **osmou kapitolu**, ve které autorka podává výklady toho, jak byl připravován text Ústavy České republiky po obsahové stránce. Samozřejmě se s kritickým rozbořením textu jejích jednotlivých ustanovení i koncepce obecně setkáváme v různé míře a úrovni v komentářích, z nichž z hlediska přípravy Ústavy České republiky je klíčový, jak jsem již zmínil, první komentář z roku 1997 (Hendrych – Svoboda a kol.). Autorka si zde zaslouží uznání za pečlivé zdokumentování vývoje názorů na uspořádání látky do jednotlivých hlav, a zejména za detailní zpracování dostupných zdrojů ke koncipování jednotlivých hlav a ustanovení Ústavy České republiky. V tomto směru jen poznamenávám, že každý z problémů představuje velkou historii vývoje názorů od počátků moderní státnosti a konstitucionalismu. Vnášení těchto aspektů včetně různých pokusů o definice (viz hned na příkladu preambule na s. 138) a zavádění teoretických koncepcí by spíše odvádělo pozornost od hlavního tématu práce – tedy jak k formulaci jednotlivých ustanovení došlo, kdo a jakým způsobem se na tom podílel a jak se formulace vyvíjely. **Proto k této kapitole nemám nějaké zásadní připomínky mimo slov uznání.** Autorka v ní naplnila hlavní zadání – přinést názory těch, kdo text formulovali, ukázat, v jakých podmínkách se to dělo a jak se jejich názory v reakci na okolí vyvíjely. To, že si aktéři vybavují okolnosti různě, často i protichůdně, není nic, co by jí bylo třeba vyčítat. Je to spíše velký přínos práce a poučení pro příští. Naopak, pokud se pokouší pouštět do rozborů (např. teoretických) navíc, působí to spíš rušivě, navíc na tak malém prostoru i problematicky (srov. k již zmíněné preambuli studii Voermans, W. a kol. *Constitutional Preambles. A Comparative Analysis*. Edward Elgar. Publ. 2017). Samozřejmě, že i zde bylo možno uplatnit to, co je rozebíráno v jiných částech práce – tedy samotné zdroje inspirující danou úpravu. Rád bych autorku ještě upozornil na jeden opomíjený zdroj – členové komisí dostávali návrhy tezí, zásad, vlastního textu v mnoha verzích. K tomu byla vedena diskuse a někteří si texty označovali, vpisovali do nich poznámky atd., často cennější než vzpomínky po letech. Rovněž to může být zdrojem poznání, kam vlastně návrh směřoval. Jen pro zajímavost uvádím, že v jedné z posledních verzí návrhu dnešního čl. 40 si prof. Cepl rukou dopsal za slova „volební zákon“ text „do obou komor“. Kdyby se na to nezapomnělo, byli bychom ušetřeni jednoho ústavního sporu.

Samozřejmě bylo možno zpracovat rovněž reakce veřejnosti na zveřejňované texty. Např. materiál Zásady Ústavy České republiky o 83 bodech byl publikován například 17. září 1992, článkovaný vládní návrh Ústavy pak 6. listopadu 1992 a v tisku na to bylo reagováno. Stejně tak velkou diskusi (spíše odpor) vyvolala první verze preambule konstatováním – „*My občané...majíce na vědomí...osudové škody, jež způsobily naší vlasti vnesené totalitní režimy, které byly mnohými z nás vědomě přijaty*“ (původně zde byl v textu v závorce uveden nacismus a komunismus, což bylo ale z návrhu nakonec vypuštěno, domnívám, že pod vlivem judikátu Ústavního soudu ČSFR z té doby – nález Pl. ÚS 5/92 ze září 1992).

Kapitola devátá uzavírá komplexní výklad problematiky přípravy Ústavy České republiky hodnocením prováděných změn po jejím přijetí. To je jen zdánlivě vybočení z tématu, neboť autorka správně (s. 196) poukazuje na aspekt kongruentnosti těchto změn, neboť část z nich byla již samotnou Ústavou České republiky předpokládána. Zde nepomíjí ani problematiku proměny ústavy (*Verfassungswandlung, transformation*), tedy změnu významu jejích ustanovení, aniž by se přitom měnil jejich text (judikatura Ústavního soudu, ústavní zvyklosti – s. 42, 197). Je to však jen spíše zmínka na okraj pro úplnost, protože tato problematika by si jinak vyžádala daleko více než necelé dvě stránky textu.

Závěr práce je pravidelným problémem disertací, a to neminulo ani posuzovanou práci. V podstatě jde jen o stručné shrnutí obsahu jednotlivých kapitol a závěrečné zamyšlení (s. 201-202).

Práce se opírá o rozsáhlý pramenný základ, kde **literární aparát** svědčí o dobré jazykové přípravě autorky. Seznam literatury zahrnuje 10 stran, přičemž se dané problematiky dotýká obrovské množství dalších prací, ovšem zvolené prameny směřující přímo k tématu, kterým je příprava ústav a Ústavy České republiky zvláště. Možná je dobře, že práce předběhla vydání dokumentů a vzpomínek autorů Syllových. Ústava České republiky. Dokumenty a ohlasy. WK 2018 (právě vychází). Tím jen vyniká vlastní přínos autorky. Dále jsou to internetové zdroje, právní předpisy, judikatura, a především pod označením „seznam ostatních zdrojů“ to nejcennější, z čeho práce těží, tedy zejména ústní rozhovory či e-mailová korespondence s aktéry přípravy Ústavy České republiky.

Závěrem ještě považuji za potřebné konstatovat, že **byla splněna podmínka publikace alespoň části práce**, neboť autorka na dané téma (kromě jiného – příspěvek ve sborníku Právnický Olymp k osobnosti prof. Klokočky a článek v příloze Správního práva) publikovala jako úvodník článek v Právníku (č. 1, roč. 2018).

Proto kromě výše uvedených připomínek jen uvádím jako **drobnější výtky, popř. náměty do diskuse**:

- při výběru zkoumaných subjektů (zřejmě nešlo o jejich „zkoumání“) byl přehlédnut prof. P. Holländer, prof. V. Pavlíček, Ing. V. Žák (významný představitel OF a OH v rámci přípravných prací a jejich kritik),
- stále zůstává nevyužitý nepochybně bohatý zdroj poznatků, kterým budou archivy tehdejších periodik, zejména deníků, neboť rychlost, se kterou příprava Ústavy České republiky proběhla, téměř vylučovala, aby se tato problematika dostala v efektivní podobě na stránky např. měsíčníků tehdy připravovaných s mnohaměsíčním odstupem. Příkladem je proto série článků J. Gronského, komentujících tehdejší ústavní dění,
- v případě ústav oktrojovaných panovníkem (u nás František Josef I.) lze obtížně uvažovat v kategoriích formální procedury změny (s. 42), to by odporovalo pojmu jeho autority, od kterého slovo oktrojovat pochází, navíc zmiňovaná Charta 1830 se změnami počítá. Takto je třeba chápat i tradiční obrat Charty 1814, který je vzorem pro tento typ ústavy – „Z TĚCHTO DŮVODŮ – JSME dobrovolně a volným

výkonem naší královské autority POSKYTLI A POSKYTUJEME, POSTUPUJEME A OKTROJUJEME našim poddaným, jak pro nás, tak i pro naše nástupce a navždy následující Ústavní listinu“ (*A CES CAUSES - NOUS AVONS volontairement, et par le libre exercice de notre autorité royale, ACCORDÉ ET ACCORDONS, FAIT CONCESSION ET OCTROI à nos sujets, tant pour nous que pour nos successeurs, et à toujours, de la Charte constitutionnelle qui suit*),

- pojem nezměnitelnosti je relativní, např. Ústava Francie 1791 sice proceduru změny obsáhle upravila, ale tak, že fakticky byla nezměnitelná,
- soudní dotváření ústavy je třeba odlišovat od její proměny (s. 42),
- podle předmětu zkoumání se vědy někdy členily na výzkum problému bytí, mětí, umění a věření. Teology by v souvislosti s pojednáním o legitimitě asi šokovalo tvrzení, že „...k vyrovnání nedostatku normativního faktoru faktorem empirickým, tedy vírou. Přesvědčení veřejnosti se zjišťuje buď na základě aktivního přijetí, nebo pasivní poslušnosti.“ (s. 52). Tímto způsobem by bylo možno koneckonců legitimizovat i fakt bratrské pomoci z roku 1968. Stejně tak podle uváděných údajů se v únoru 1948 generální stávkou nezúčastnilo asi 630 osob,
- obě národní rady přijaly v rámci přípravy tzv. trojjediné Ústavy ČSFR usnesení, kterým akceptovaly, že republiky vlastní ústavy mít nebudou (s. 49, 94), což hned po listopadu 1989 revokovaly a zejména SNR zahájila intenzivní přípravu ústavy, jejíž text měla již v dubnu 1990 připravený,
- J. Kalvoda byl místopředsedou vládní komise (s. 57),
- jen upřesňuji, že návrh ústavy předložený Občanským forem byl předán do Federálního shromáždění ještě v roce 1989 (jen pro zajímavost byl v prodeji za 1,50 Kč),
- co znamená, že Česká republika je založena na přirozenoprávním základu (s. 102),
- upřímně řečeno, nedovedu si představit, že by členové komisí, kteří se problematikou ústavního práva dosud nezabývali, zvládli během několika týdnů podklady, které autorka zmiňuje (s. 106). Co se týče katalánského parlamentu (s. 108), tak z jeho zkušeností mohla čerpat tak Moravská národní strana,
- nejde o strukturu, ta je problémem vnitřní formy ústavy, nýbrž o její systematiku jako součást vnější formy ústavy (s. 134),
- předpisy EU nemají preambule, nýbrž *recital* shrnující důvody přijetí a vykládající význam a účel předpisu pro sladění v 28 státech (s. 138),
- původní záměr byl, aby roli ústavní pojistky plnil prezident, když o Senátu se ještě vedla diskuse (s. 178),
- u čl. 63 (s. 179) autorka pominula, jaký problém tato úprava vyvolala (řešeno až v roce 2009 změnou čl. 66 Ústavy),
- v případě Ústavního soudu se zkušenosti s prvorepublikovým soudem (s. 181) projeví spíše jako negativní, na což reagoval již Kubešův návrh ústavy z roku 1948 i ústavní zákon o čs. federaci v roce 1968,
- zavedení přímé volby prezidenta vyvolává největší diskuse o smyslu takové změny (názor tzv. pražské kavárny na její praktický výsledek), ale lze pochybovat, že jde ve

srovnání s tzv. euronovelou Ústavy (s. 195) objektivně o nejvýznamnější změnu (s. 194),

- k problémům čl. 35 (s. 196) lze odkázat např. na Časopis pro právní vědu a praxi, roč. 1998, č. 1, který se J. Syllové moc nelíbil,
- je třeba rozlišovat pojem revize (s. 197) a novelizace ústavy,
- vadně je citována Ústavní listina (s. 204).

Tyto poznámky jsou však spíše podněty k případné další práci autorky nad zkoumanou problematikou. V tomto směru je práce přínosná i v tom, že každý její poznatek či závěr je současně podnětem k další diskusi.

Práce jako celek prokazuje zvládnutí zvoleného tématu do hloubky a přináší nové poznatky, hodnocení a stanoviska, ukazuje nové směry výzkumu. Problematika přípravy legislativního aktu (základního zákona pak zvláště) je složitým procesem a definitivně lze učinit jen závěr o jeho výsledku, který lze porovnat s původním záměrem a následnou legislativní iniciativou v podobě návrhu předpisu. Autorka ukazuje, jak složitý tento proces v případě Ústavy České republiky byl, a to formou zdařilého pojednání, které se opírá především o vzpomínky žijících přímých aktérů, které zasazuje do logicky uspořádaného výkladu na půdorysu konečného textu Ústavy.

Konstatuji proto na závěr, že Mgr. et Mgr. Veronika Svoboda osvědčila svou schopnost pracovat s literaturou, judikaturou, internetovými zdroji i s právními předpisy. Prokázala schopnost aplikovat na zvolenou problematiku různé odborné přístupy a metody zvoleného oboru i jeho širšího vědního základu. Výše uvedené připomínky nebo náměty v tomto směru úroveň předložené práce nesnižují, naopak jen zdůrazňují obtížnost zvoleného tématu a přínos autorky k řešení problémů s ním spojených.

Práci proto doporučuji k obhajobě před příslušnou komisí pro obhajobu disertační práce a navrhuji, aby byl její autorce v případě jejího úspěšného průběhu a po splnění dalších podmínek podle § 47 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění zákona č. 552/2005 Sb., udělen titul „doktorka“ (ve zkratce Ph.D.).

V Brně dne 15. září 2018

prof. JUDr. Jan Filip, CSc.